

Politinė eufemizacija publicistinių straipsnių antraštėse

Irena Smetonienė

Lietuvių kalbos katedra

Vilniaus universitetas

Universiteto g. 5

LT-01513 Vilnius, Lietuva

El. paštas: irena.smetoniene@flf.vu.lt

Danutė Daučiūnaitė

Lietuvių kalbos katedra

Vilniaus universitetas

Universiteto g. 5

LT-01513 Vilnius, Lietuva

El paštas: meja456@gmail.com

Anotacija

Straipsnyje aptariama viena iš eufemijos rūšių – politinė eufemizacija. Tirti pasirinktos 2013–2014 metų internetinėje žiniasklaidoje skelbtų straipsnių antraštės. Jos analizuojamos keliais pjūviais: pagal temas, pagal eufemizavimo būdą ir tikslą. Atliktas tyrimas pratęsia negausius eufemijos tyrinėjimus Lietuvoje, jis turėtų būti naudingas ir kalbotyros specialistams, ir stilistams ir komunikacijos specialistams, nes pasitelkiant politinius eufemizmus, maskuojant neigiamus kurių nors įvykių ar reiškinių aspektus formuojama viešoji nuomonė.

Raktažodžiai: eufemizmai, politinė eufemizacija, generalizacija, litotė, metaforinė nominacija, metoniminė nominacija, pronominalizacija, perifrazė, tabu

1 Įvadas

Šiuolaikinėje žiniasklaidoje, viešose kalbose dažni šokiruojantys, hiperbolizuoti, dėmesį patraukiantys žodžiai ir frazės. Viešojoje erdvėje gvildenamos įvairios temos, žmonės atvirai pasakoja apie intymiausius savo gyvenimo dalykus. Atrodo, kad nebėra jokių tabu. Bet, pavyzdžiui, privačiuose pokalbiuose, karo, diplomatijos, politikos srityse, kur adresantų tikslai kitokie nei patraukti adresatų dėmesį ir sukelti jų nuostabą ar pasipiktinimą, tiesioginėmis reikšmėmis vartojami žodžiai gali sukelti konfliktus, trukdyti pašnekovams susitarti, priversti juos jaustis nepatogiai. Tokiose situacijose pasitelkiamos meninės raiškos priemonės **eufemizmai**.

Nuo seniausių laikų žmonės vengdavo minėti dievybių ar galinčių žmonėms pakenkti mitologinių būtybių, artimųjų vardus, asmeninių daiktų pavadinimus. Šis reiškinys vadinamas iš polineziečių kalbos pasiskolintu žodžiu **tabu**. Polineziečių kalba tabu apibrėžia neįtikėtina didelę sistemą, kuri turi didžiulę įtaką religijai, socialiniam ir

politiniam gyvenimui. Į šią sistemą įtraukiami net kilmingi žmonės ir žmonių privatūs daiktai. Apžvelgus visą įmanomą medžiagą, kuri apima ne tik Polinezijos neišsivysčiusias gentis, bet ir Antikos civilizacijas, galima daryti išvadą, kad tabu tėra maža dalelė iš daugelio prietarų sistemų. Visos prietarų sistemos, kad ir turėdamos daug skirtumų, turėjo didelę įtaką kuriant visuomenę visais mums suvokiamais elementais, kuriuos mes vadiname religija, socialiniais aspektais, politika, morale ir ekonomika (Frazer 1938, v-vi). Eufemizmų esama Antikinėje poezijoje, tiesa, jie vartojami kaip paraginimas, geresnis žodžio pirminės reikšmės nusakymas, tačiau jau Thukydidas aprašė kalbos naujovių vartojimą kaip propagandos priemones Peloponeso kare, Aristotelis kalbėjo apie galimybę kiekvieną daiktą visada pateikti iš gerosios pusės – šie pagražinti žodžiai buvo skirti miniai įtikinti. Ciceronas apie visus tabu srities dalykus kalba eufemizmais – jis vartoja sąvokas *verecundia* (susilaikymas) ir *verba tecta* (apmąstyti žodžiai) (HWR 1996, 3).

Šiais laikais tabu laikomi ir fiziologinius reiškinius (tokius kaip šlapinimasis, tuštinimasis ir pan.), lytinius organus pavadinantys žodžiai, taip pat pavadinimai, susiję su lytiniu aktu, įsimylėjėlių tarpusavio santykiais, ligomis, mirtimi, žudymu, žodžiai, taip pat kitų asmenų (ypač gerbtinų) ir sakralių vietovių, būtybių pavadinimai, ypač kai jie vartojami siekiant įžeisti, išsakyti neigiamą nuomonę (Allan, Burrige 2006, 1). H. Lausberg teigia, kad tabu – uždraustų žodžių pakaitalas, visuotinai apibrėžiama kaip kalbinė pasakymo forma, kuria kalbėtojui arba klausytojui nemalonūs dalykai arba reiškiniai išreiškiami sušvelnintai, pvz., tokie dalykai ir reiškiniai, kuriuos kalbėtojas klausytojui nori pranešti ne kaip visišką tiesą, o perteikia užmaskuotai (versta iš HWR 1996, 1).

Pasak „Lietuvių kalbos enciklopedijos“, eufemizmai – „švelninamieji, neutralesni žodžiai ar pasakymai, etikos sumetimais pavartoti vietoj vulgarių, šurkščių, nemalonių, galinčių įžeisti pašnekovą, žodžių“ (LKE 1999, 188). Toje pačioje enciklopedijoje teigiama, kad eufemizmai gali būti apibrėžiami ir plačiau – kaip „tabuistiniais sumetimais vengiamų žodžių pakaitalai“ (LKE 1999, 188).

Eufemizmai yra tautos kultūros dalis, kitos kultūros žmonėms jie gali būti net nesuprantami. Pavyzdžiui, ispanų kalbotyroje eufemizmai apibrėžiami panašiai kaip ir lietuvių, taip pat minima, kad jie pakeičia sociokultūriškai draudžiamus, įžeidžiančius žodžius (Resnick, Hammond 2011, 345). Išskiriamos trys dažniausios eufemistinių pakaitalų reikalaujančios temos: religija, seksas, fiziologiniai reiškiniai. Tik ispaniškoms kultūroms būdinga žodžio *madre* ‘motina’, kai kalbama būtent apie adresato motiną, eufemizacija, nes šis žodis gali labai įžeisti pašnekovą (Resnick, Hammond 2011, 345). Nuo seno motina yra susijusi su pagarba, šventumu (pavyzdžiui, Dievo Motina), be to, žodis *madre* ‘motina’ plačiai vartojamas kai kuriuose ypač šurkščiuose

keiksmažodžiuose, tad vietoj šio žodžio vartojamas *mamá* ‘mama’ (Resnick, Hammond 2011, 345). Kitas pavojingas žodis ispanų kalboje yra daugiareikšmis žodis *coger*, kurio pagrindinė reikšmė yra ‘imti’, ‘paimti’. Žodis plačiai vartojamas tiek šia, tiek kitomis panašiomis reikšmėmis ir neturi neigiamo stilistinio atspalvio. Bet ispanakalbėse Argentinoje, Meksikoje ir Venesueloje, šis žodis yra vulgarizmas ir reiškia ‘lytiškai santykiuoti’, tad yra keičiamas sinonimiškais, neutralų reikšmės atspalvį turinčiais ispanų kalbos žodžiais (Resnick, Hammond 2011, 350–351). Šių kultūrinių aktualijų nežinantis kalbėtojas, nuvykęs į kitą šalį ar regioną ir pavartojęs jam įprastą žodį, iš vietinių gyventojų gali sulaukti itin neigiamos reakcijos, būti sugėdintas ar išjuoktas, ypač jei to krašto žmonės nežino, kad kituose kraštuose šitas žodis vartojamas visai kitomis, nevulgariomis reikšmėmis. Siekiant išvengti komunikacinių konfliktų, nesupratimo ir nesuskalbėjimo, vartojami eufemizmai, kurie pakeičia žodžius, toje kultūrinėje aplinkoje turinčius neigiamą stilistinį atspalvį.

Rusų kalbininkai pateikia įvairių eufemizmo apibrėžimų, pristato eufemizaciją kaip tam tikrą žodinių užšifravimą, kurios tikslas ne tik sušvelninti nemalonius žodžius ar posakius, bet ir juos paslėpti, savotiškai užšifruoti (Moskvina 2001, 60). Kartu pabrėžiama būtinybė atskirti eufemizaciją nuo *kriptolalijos* – slaptos kalbos vartojimo tam tikrose srityse, kur siekiama nuo aplinkinių žmonių nuslėpti tam tikrą informaciją (Moskvina 2001, 60). Tradiciniai eufemizmų apibrėžimai papildomi įžvalga, kad eufemizmų suvokimas ir žodynas keičiasi – žodžiai, kurie anksčiau buvo vartojami kaip eufemizmai, dabar yra praradę savo eufemistinę funkciją ir virtę nepadoriais, vulgariais, nepageidautiniais žodžiais, kuriems pakeisti kuriami nauji eufemizmai (Krysin 2009, 387). Rusų kalbininkas Stepanovas apibūdina eufemizmą kaip „nematerialų tikrovės perkūrimą ir jos pagerinimą“ (Stepanovas 2003, 7). Jis lygina eufemizaciją su poezija ir ritualu, teigia, kad jai būdinga *enantiosemyja* – reiškinys, kai tas pats žodis turi kelias, „viena kitai prieštaraujančias reikšmes“ (Stepanovas 2003, 9). Eufemistiškai vartojamas žodis įgyja paslėptą, tik komunikacinio akto dalyviams suprantamą reikšmę, kuri skiriasi nuo tiesioginės, išreikštos žodžio forma. Juk skiriasi žodžio *kurčias* ir jo eufemistinio pakaitalo *neprigirdintis*, posakių *taikos misija* ir *kariniai veiksmai* semantika ir emociniai atspalviai.

Kaip minėta, vienas iš eufemizacijos tikslų – pridengti, maskuoti ar iškraipyti esminius dalykus. Šią funkciją atlieka ir **politinė eufemizacija** – žodžiai ir posakiai, kurių pagrindinis tikslas kuo švelnesniais žodžiais ir būdais pasakyti tai, kas didžiajai visuomenės daliai gali būti nepriimtina, nemalonu, sukelti neigiamas emocijas valstybės valdžios ar kai kurių valstybinių institucijų atžvilgiu (Moskvina 2001, 63).

Politiniais eufemizmais nemalonūs faktai ne tik sušvelninami, bet neretai ir iškraipomi. Kalbininkas Moskvina aiškiai skiria politinę eufemizaciją nuo politinės dezinformacijos –

melo, aiškaus tiesios iškraipymo, pateikdamas pavyzdį, kuriame Černobylio atominės elektrinės sprogimas žiniasklaidoje buvo keičiamas eufemizmu *Černobylio įvykiai* arba visiškai iškraipomas – *Černobylio avarija*, nors elektrinės avarija ir tokio masto katastrofa yra visiškai skirtingi ir nepalyginami dalykai (Moskvin 2001, 63). Taigi riba tarp eufemizacijos ir melo, nors ir siaura, bet vis dėlto egzistuoja.

Dažniausiai politinė eufemizacija vartojama kalbant apie slaptąsias ar represines tarnybas, kalėjimus, lagerius ir ten kalinčius žmones, žudynes, mirties bausmes. Karo sferoje politiniai eufemizmai vartojami siekiant nuslėpti informaciją nuo pašalinių asmenų, taip pat kalbant apie karo pramonę, gynybos planus, karines intervencijas į kitas šalis, karinius veiksmus, valdžios atstovų nusizengimus, kainų didėjimą, mokesčių pakėlimą (Krysin 2009, 392–396). Tai sritys, kurios, įvardytos be eufemizmų, sukelia didelį visuomenės nepasitenkinimą, baimę, nepasitikėjimą savo valstybe, norą priešintis. Tai neparanku valstybės valdžiai, todėl, pasitelkiant žiniasklaidos priemones ir eufemizmus, stengiamasi sukurti švelnesnį, ne tokį bauginantį ar jaudinantį piliečius valstybės gyvenimo, o kartu ir pasaulio, vaizdą. Lietuvoje politinė eufemizacija ypač buvo paplitusi sovietmečiu. Sovietų Sąjungos valdžia dažnai mėgdavo girtis nebūtais laimėjimais, slėpti faktus, galinčius sukelti visuomenės nepasitenkinimą. Pavyzdžiui, kai „prastai sekdavosi darbas, būdavo sakoma – *keliame darbo našumą*“ (Klimavičius 1984, 37), buvo skelbiama, kad į Sibirą tremiami *liaudies priešai, priešiški elementai*, vadinasi, tie žmonės, kurie priešinosi sovietinei valdžiai, bet iš tikrųjų daugelis ištremtųjų politika nesidomėjo ir aktyviai nesipriešino, tarp ištremtųjų buvo ir vaikų, kūdikių – vadinasi, tremtiniai buvo vadinami *liaudies priešais, nusikaltėliais*, nes okupacinė valdžia taip siekė viešai pateisinti masinius nekaltų žmonių trėmimus.

Eufemizmų buvo gausu ir kitose srityse. Kaliniai ar psichiatrinės ligoninės pacientai būdavo vadinami „*speckontingentu*, o vagys – *socialistinio turto grobstytojais*“ (Jasiūnaitė 2005, 105). Netgi paprastą, išsilavinimo nereikalaujantį ir prastai vertinamą melžėjos darbą buvo siekiama suprestizinti melžėjas vadinant *operatorėmis* (Krysin 2009, 400), nors šiuo žodžiu vadinami kurios nors srities specialistai, turintys išsilavinimą. Visur buvo stengiamasi brukti socialistinę ideologiją, sukurti iliuziją, kad valdžia elgiasi teisingai, o tie, kas nepritaria jos politikai, yra priešai, siekiantys pakenkti valstybei ar net sukelti karą. Pavyzdžiui, sovietinėje spaudoje buvo skleidžiama propaganda apie „*karo kurstytojus vakaruose ir taikos gynėjus rytuose*“ (Marcinkevičienė 1998, 77). Vadinasi, Rytų Europos valstybėse Sovietų Sąjunga atliko kilnią misiją – gynė taiką, saugojo savo šalį ir visą Europą nuo karo, kurį siekė sukurstyti ir pradėti Vakarų valstybės. Buvo pabrėžiama, kad, norint užtikrinti valstybės gerovę, reikalinga *virtos rankos* politika, kitaip sakant – diktatūra, kur pagrindinė, niekieno neribojama valdžia priklausė diktatoriui. Tie, kurie išdrįsdavo pasipriešinti ar viešai sukritikuoti diktatoriaus vykdomą politiką, buvo „*neutralizuojami*“ (Marcinkevičienė 1998, 76–77).

Šiuolaikinėje nepriklausomos Lietuvos žiniasklaidoje pastebimas vis didesnis įvykių hiperbolizavimas, siekiama skaitytojų dėmesį patraukti kuo skambesnėmis, skandalingesnėmis antraštėmis. Bet eufemizacija niekur nedingo, didžiajai visuomenės daliai nemalonių dalykų pavadinimai ir toliau gražinami, pavyzdžiui, „*keičiasi karšto vandens tarifai – didėja karšto vandens kainos, reikia susiveržti diržus – reikia taupyti, rastas vyro kūnas – rastas vyro lavonas*“ (Jasiūnaitė 2005, 104–105). Vadinas, politinė eufemizacija išlieka aktuali ir mūsų laikais, nes, nepaisant didelio viešosios erdvės polinkio į intymiausių temų viešą eskalavimą, egzistuoja temos, keliančios daugeliui žmonių nemalonius jausmus, tad, norint sušvelninti jų neigiamą poveikį adresatams, vartojami eufemizmai. Šis straipsnis tęsia pradėtus tyrinėjimus, jo tikslas – ištirti pastarųjų metų politinės eufemizacijos atvejus straipsnių antraštėse, nustatyti jų funkciją ir paskirtį.

2 Tiriamoji medžiaga ir darbo metodika

Medžiaga straipsniui rinkta iš internetinių viešai prieinamų žiniasklaidos priemonių (www.alfa.lt; balsas.lt; bernardinai.lt; delfi.lt; diena.lt; ebus.lt; ekspertai.eu; kauno.diena.lt; lrytas.lt; lzinios.lt; snaujienos.lt; technologijos.lt; veidas.lt; verslosavaite.lt; 15min.lt). Tyrimui imtos 2013–2014 metų straipsnių antraštės, nes antraštė yra „trumpas vieno sakinio tekstas, kuriuo nusakoma publikacijos esmė, pagrindinis turinys.“ <...> „Antraštė – svarbi žinia, kartais dargi paryškinta, išdidinta ar kitaip išskirta, pirmoji krenta į skaitytojo akis. Autoriai gerai žino, kad skaitytojas pasiduoda pirmojo akimirksnio padarytam poveikiui, todėl siekdamas atkreipti jo dėmesį nesitenkina neutraliąja antrašte, dažnai nevengia ir perdėti, persūdyti, kitaip tariant, hiperbolizuoti, gal tada skaitytojas skaitys publikaciją toliau, iki galo“ (Koženiausienė 2013, 46). Šiam straipsniui atsitiktiniu atrankos būdu pasirinkta 50 straipsnio antraščių, kuriose pavartoti eufemizmai.

Tyrimui pasirinktas kokybinis metodas, nes šiuo atveju svarbu ne eufemizmų skaičius, konkreti žiniasklaidos priemonė, o eufemizuojama tema, eufemizavimo tikslas ir būdas.

3 Tyrimo rezultatai

Eufemizmus galima nagrinėti įvairiais pjūviais, pvz., vokiškame retorikos žodyne rašoma, kad iš esmės yra skiriamos dvi eufemizmų rūšys: pridengiamieji ir maskuojamieji (HWR 1996, 1). Pridengiantys priklauso tabu sferai, o maskuojantys kalbėtojo pateikiami kaip apgavystė arba poveikis klausytojui, vartojami politikoje, ekonomikos srityje ir reklamoje (ten pat).

Rusų kalbininkai Moskvinas ir Krysinas skiria tokius eufemizacijos tikslus: 1) nesukelti pašnekovui diskomforto jausmo, 2) pridengti, maskuoti ar iškraipyti esminius dalykus, 3) pasakyti tai, kas aktualu ir suprantama tik adresatui, 4) pakeisti žodžius, pavadinančius baugius, gąsdinančius daiktus ir reiškinius, susijusius su mirtimi, ligomis, 5) išvengti nemalonių ar bjaurių gyvių pavadinimų, 6) neižeisti pašnekovo ar trečiojo asmens (Moskvina 2001, 62; Krysin 2000, 391).

Ispanų kalbotyroje eufemizmai pagal tikslus skirstomi į: 1) eufemizmai, grįsti padorumu, 2) eufemizmai, grįsti baime ar nemaloniomis temomis, 3) eufemizmai, grįsti etika (Resnick, Hammond 2011, 346).

Eufemizmai klasifikuojami ne tik pagal vartojimo sferas, tikslus, bet ir pagal eufemizavimo būdus. R. Kudirka savo straipsnyje pateikia tokį galimą skirstymą: 1) generalizacija, 2) metaforinė nominacija, 3) metoniminė nominacija, 4) pronominalizacija, 5) abreviatūros, trumpinio sukūrimas, 6) termino, tarptautinio žodžio, skolinio vartojimas, 7) perifrazė, 8) fonetinis analogas, 9) litotė¹.

Tyrimui surinkta medžiaga leidžia apžvelgti politinius eufemizmus trimis aspektais: pagal temas, pagal tikslą ir pagal eufemizavimo būdus.

3.1 Politiniai eufemizmai pagal temas

Pagrindinė pastarųjų metų eufemizuotų antraščių tema – **karas**, įvairiose šalyse vykstantys kariniai veiksmai. Nors mūsų dienų žiniasklaidoje dažnai vyrauja tendencija pateikti kuo labiau šokiruojančius ir skaitytojams įspūdį paliekančius įvykius, bet pastebėtina, kad, rašant karo temomis, straipsnių antraštėse vartojama nemažai eufemizmų, taip siekiant užmaskuoti tikruosius įvykius. Žinoma, skaitytojas, perskaitęs straipsnį, susidarys aiškesnį aprašomų įvykių vaizdą, bet pirmausia jo žvilgsnis užkliūva už antraštės, kuri netgi gali nulemti jo požiūrį į tai, kas rašoma straipsnyje, o kartais žmonės išvis pasitenkina vien antrašte ir paties straipsnio net neskaito (Ablačinskaitė 2010).

Itin aktuali ir daug žiniasklaidos dėmesio, politikų komentarų sulaukianti karinė tema yra įvykiai Ukrainoje. Šis klausimas mūsų dienomis tikrai opus, tad aukštas pareigas užimantys politikai, o drauge ir žiniasklaidos priemonės, siekdami būti diplomatiški, vengia vadinti dalykus tikraisiais vardais ir kalbėdami apie nemalonių įvykius, netinkamus kitų šalių veiksmus, yra linkę pagražinti, sušvelninti tikruosius jų pavadinimus, užmaskuoti su mirtimi, smurtu, kitomis nelaimėmis susijusius įvykius.

¹ Kudirka, <http://www.lietuviukalba.lt/index.php?id=211>

Rašoma ne apie ginkluotą žmonių kovas, bet apie *demokratinės permainas* (15min.lt), *susirėmimus* (15min.lt), *neramumus* (alfa.lt) ar *krizę* (delfi.lt; 15min.lt). Rašoma apie *Rusijos veiksmus Kryme* (balsas.lt), bet nenurodoma, kokio pobūdžio tie veiksmai, nors iš konteksto aišku, kad turimi omenyje kariniai veiksmai.

Kitos šalys (JAV, didžiosios Europos Sąjungos valstybės) oficialiai smerkia karinius Rusijos veiksmus Ukrainoje, Krymo okupaciją, bet vien žodinio pasmerkimo neužtenka siekiant užkirsti kelią Rusijos agresijai. Tad JAV, Europos Sąjungos šalys nusprendė Rusijai ar kai kuriems svarbiems jos valdžios atstovams taikyti nemalonus poveikio priemones, tam tikras bausmes. Šios bausmės, poveikio priemonės žiniasklaidoje viešai ir konkrečiai neįvardijamos ir apibendrintai vadinamos *sankcijomis* (diena.lt), vengiama įvardyti ir asmenis, kuriems taikomos tos sankcijos – rašoma tik apie *subjektus* (diena.lt).

Be šiuo metu aktualios karo Ukrainoje temos, yra eufemizuotų straipsnių antraščių, kuriose rašoma apie karinius veiksmus kitose šalyse. Jų tikslas toks pat kaip ir antraščių apie karą Ukrainoje – pridengti ar užmaskuoti smurtą, žudynes ir iš to kylančias neigiamas emocijas. Situacija Afganistane ir Pakistane, vadinamuosiuose karščiausiuose pasaulio taškuose, kur karai vyksta jau daug metų, ir net kitų šalių įsikišimas neužtikrina taikos, žiniasklaidoje aprašoma vartojant vaizdingas metaforas – *Afganistane – pragiedruliai*, *Pakistane kaupiasi debesys* (bernardinai.lt).

Šia trumpa antrašte aiškiai, o kartu ir švelninamai nusakyta straipsnio pagrindinė mintis – Afganistane situacija po truputį gerėja, o štai Pakistane teroristų grupuotės stiprėja, tad galima laukti naujų išpuolių, nusinešančių žmonių gyvybę.

Kita populiari tema – **politika**. Politikos sfera yra plati, šios srities eufemizuotų antraščių potėmės – aukštų valstybės pareigūnų, valdininkų elgesio kritika. Minima, kad kuris nors valdininkas *pažeidė etiką* (alfa.lt), rašoma apie *neetišką elgesį* (alfa.lt), *aroganciją* (alfa.lt), brangiai kainuojančius Seimo narių *imuniteto* svarstymus (Izinios.lt), valdininkų nusikaltimai pridengiami perifrāzėmis *supainiojo viešuosius ir privačius interesus* (lrytas.lt), *interesų konfliktai* (balsas.lt), *Lietuva – švogerių valstybė* (balsas.lt), norint užmaskuoti ir savotiškai pateisinti teisėsaugos neveiksmumą tiriant rezonansines bylas, konkrečiai neįvardijamas jų pobūdis, jos vadinamos *unikumu* (bernardinai.lt), jei valdžios atstovas trumpam buvo uždarytas į areštinę, paminima, kad *jis išbandė areštinės gultą* (Izinios.lt), jei gavo baudą, tai rašoma, kad nusikaltimo priežastis, pavyzdžiui, verslininko pakeista upės vaga *plonina jo piniginę* (lrytas.lt). Atleidimas iš darbo vadinamas tiesiog *mantijos padžiovimu* (snaujienos.lt), o aukščiausių valdžios atstovų tarpusavio konfliktai įvardijami tokiais skambiais frazeologizmais kaip *L. Graužinienė atsitrenkė į D. Grybauskaitės autoriteto sieną* (veidas.lt), kurios nors tautos interesų,

išskirtinumo nepaisymas – jos *eliminavimas* (delfi.lt), diplomatija, kai vengiama asmenis vadinti tikraisiais vardais ar vengiama įvardyti jų tautybę – vietoj konkrečių asmenų kalbama apie *tam tikrus asmenis* (lrt.lt) ar *tam tikras* (lrytas.lt), *destruktyvias jėgas* (lrytas.lt). Visa tai daroma siekiant kelti skaitytojų pasitikėjimą valdžia ir teisėsauga, nesukelti adresatams neigiamų emocijų, kurios neabejotinai kyla jiems skaitant apie valdžios atstovų nusikaltimus, politikų tarpusavio konfliktus ar teisėsaugos neveiksmumą svarbiose bylose, jau nekalbant apie jautrius tautybės klausimus, kai tiesioginis tautybės įvardijimas net gali sukelti tarptautinius konfliktus, tautinę neapykantą.

Dar viena aktuali ir, kaip matyti iš gausių komentarų, skaitytojams daug emocijų sukelianti tema yra **ekonomika**. Ekonomikos temos yra svarbios skaitytojams, nes jos susijusios su pinigais, todėl šiomis temomis straipsnių antraštės dažnai būna eufemizuotos, ypač rašant apie kainų kilimą: rašoma, kad *keičiasi tarifai* (ebus.lt), kad *naftos brangimo dulkės nusėdo prekybos centrų lentynose* (verslosavaite.lt). Tokie eufemizmai užmaskuoja skaitytojams nemalonią žinią, reiškiančią, kad teks išleisti daugiau pinigų. Taupymas ir krizės nuojauta apibūdinama posakiu *susiveržti diržus* (balsas.lt), o apie pinigų vagystę rašančio straipsnio antraštė vietoj tiesioginio nusikaltimo įvardijimo teigia, kad *pinigai ištirpo ofšorinių kompanijų sąskaitose* (kauno.diena.lt). Vengiama tiesiogiai kalbėti apie prastą šalies ekonominę padėtį, tad rašoma apie tai, kad reikia *stabilizuoti ekonomiką* (vz.lt).

3.2 Politiniai eufemizmai pagal tikslą

Pagal atliekamą tikslą rastus eufemizmus galima suskirstyti į dvi grupes:

1) Eufemizmus, kurių tikslas pridengti, maskuoti ar iškraipyti esminius dalykus, tokius kaip:

- a) karinius veiksmus, žudynes, pvz.: *E. Lucasas: Ukrainos krizė panaši į įvykius Baltijos šalyse* (delfi.lt); *Ukrainos kariuomenė pratybose rengiasi atremti Rusijos intervenciją* (15min.lt); *JAV valstybės sekretoriaus padėjėja: Rusija įsipainiojusi į neramumus Ukrainoje* (alfa.lt); *K. Girnius. Afganistane – pragiedruliai, Pakistane kaupiasi debesys* (bernardinai.lt); *Irake prie kavinės detonavus užminuotam automobiliui žuvo II žmonių* (lrytas.lt); *Lietuva ragina JT Saugumo Tarybą remti demokratines permainas Ukrainoje* (alfa.lt); *B. Obama: religiniam smurtui nėra vietos JAV* (diena.lt).
- b) šalims ar tam tikriems asmenims taikomas nemalonus poveikio priemonės, pvz.: *J. Kerry siūlo kaip mažinti įtampą ir perspėja Rusiją dėl galimų naujų sankcijų* (diena.lt); *ES plečia sąrašą subjektų, kuriems bus taikomos sankcijos dėl krizės Ukrainoje* (diena.lt).
- c) tiesioginį karių įvardijimą, pvz.: *Donecke diversantai užpuolė patriotus*

- (15min.lt); *Kol Izraelio „violetinės beretės“ ruošiasi atakai, Gazoje naikinama užsienio žiniasklaida* (ekspertai.eu); *Sirijoje reikalingos arabų žydriųjų šalmų pajėgos* (kauno.diena.lt); *Charkove pasirodė „juodi žmogeliukai“, kurie medžioja „žalius žmogeliukus* (15min.lt).
- d) kainų kilimą, pvz.: *Kaune keičiasi naudojimosi viešuoju transportu tarifai* (ebus.lt); *Naftos brangimo dulkės nusėdo prekybos centrų lentynose* (verslosavaite.lt).
- e) taupymą, pvz.: *Statytojai priversti susiveržti diržus* (balsas.lt).
- f) konkrečius asmenis, veiksmo atlikėjus, pvz.: *A. Butkevičius: eitynių klausimą išpūtė tam tikros jėgos* (lrytas.lt); *R. Juška: nemanau, kad visas VSD kažką turi prieš mane, bet galbūt yra tam tikri asmenys* (lrt.lt).
- g) valdymo modelį, pvz.: *M. Markuckas. Tvirtos rankos politika: kur judame* (delfi.lt).
- h) netinkamą aukštų valstybės pareigūnų, valdininkų elgesį, pvz.: *Parlamentarus šokiravo Valio ir Grinos arogancija* (alfa.lt); *V. Uspaskichas. „Švogerių“ valstybėje interesų konfliktų gali turėti kiekvienas* (balsas.lt); *Ūkio banko tvarkytojai supainiojo viešuosius ir privačius interesus* (lrytas.lt); *Imuniteto svarstymai tuština Seimo kišenę* (lzinios.lt); *Šiaulių apygardos teismo teisėja padžiaus mantiją* (snaujienos.lt); *Prokuroro Stulpino elgesys buvo neetiškas* (alfa.lt); *Šakių meras išbandė areštinės gultą* (lzinios.lt).
- i) kurios nors tautos ignoravimą, pvz.: *Rusų bendruomenės atstovas: rusų tauta yra eliminuojama* (delfi.lt).
- j) politikų tarpusavio konfliktus, pvz.: *L. Grauzinienė atsitrenkė į D. Grybauskaitės autoriteto sieną* (veidas.lt).
- k) garsųjį pedofilijos skandalą, pvz.: *Laikinis generalinis prokuroras: Garliavos įvykiai yra savotiškas unikumas* (bernardinai.lt).
- l) vienos ar kitos šalies veiksmus, pvz.: *K. Girnius. Kas apsaugos Lietuvą pasitraukus JAV* (delfi.lt).
- m) pinigų vagystę, pvz.: *Pinigai ištirpo ofšorinių kompanijų sąskaitose* (kauno.diena.lt).
- n) pasiruošimą karui, pvz.: *Jaceniukas: turime būti labai geros formos, kad sustabdytume Rusiją* (alfa.lt); *Krymo totorių lyderis Mustafa Džemiliovas neįleistas į Krymą, jis žada atitinkamą atsaką* (15min.lt); *Kremlius žvangina ginklais, o mūsiškiai pešasi smėlio dėžėje* (lrytas.lt).
- o) baudas už neteisėtą veiklą, įstatymų pažeidimą, pvz.: *Pakeista upės vaga plonina verslininko piniginę* (lrytas.lt).
- p) prastą ekonominę padėtį, pvz.: *Ukraina viliasi stabilizuoti ekonomiką TVF lėšomis* (vz.lt).
- r) neigiamą kai kurių įvykių vertinimą, pvz.: *V. Putinas. Ukraina ne visai teisėtai išstojo iš Sovietų Sąjungos* (delfi.lt).

2) eufemizmus, kurių tikslas pakeisti žodžius, pavadinančius baugius, gąsdinančius daiktus ir reiškinius, susijusius su mirtimi, pvz.: *Irkutsko aviakatastrofa: rasti paskutiniai keturi kūnai* ar ligomis (lrytas.lt); *Alma Adamkienė patvirtino, kad Valdas Adamkus serga onkologine liga* (15min.lt); *H1N1 virusas Ukrainoje nėra mutavęs, teigia ekspertai* (technologijos.lt).

3.3 Politiniai eufemizmai pagal eufemizavimo būdus

Tyrimui surinktose straipsnių antraštėse pavartoti šie eufemizavimo būdai:

Generalizacija (eufemizavimo būdas, kai vietoj konkretaus daikto ar reiškinio pavadinimo vartojami bendresnės reikšmės žodžiai). Šis būdas pavartotas antraštėje *Ukrainos milicija susirėmė su protestuotojais prie Aukščiausiosios Rados* (15min.lt). „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“ (toliau DLKŽ) veiksmazodis *susiremti* apibūdinamas taip: *susiimti, susigrumti, susidurti*. Taigi, jame yra grumtynių, muštynių sema, bet neryški, tai neutralus žodis, palyginti su straipsnyje aprašytais Ukrainoje vykusiais įvykiais. Dažnai straipsnių antraštėse Ukrainoje vykstantys kariniai veiksmai, piliečių protestai vadinami tiesiog krize, pvz.: *Krymo krizė glumina ir rusų, ir ukrainiečių karius* (15min.lt). Žodžio *krizė* reikšmė yra labai plati, DLKŽ pirmosios reikšmės yra: 1) *staigus persilaužimas; sunki pereinamoji padėtis* 2) *gamybos ir apyvartos sutrikimas ir jo socialiniai padariniai*. Aišku, kad straipsnio antraštėje *krizė* pavartota pirmąja reikšme. Ukraina tikrai išgyvena krizę, bet straipsnio antraštėje plačiau nepaaiškinta, kokio pobūdžio ji yra. Daugeliui žmonių žodis *krizė* asocijuojasi su ekonomine krize, bet Ukrainoje vykstantys įvykiai visai kitokio, politinio ir karinio pobūdžio, tad žodis *krizė*, pasitelkus generalizaciją, vartojamas apibendrinta, sunkios pereinamosios padėties, reikšme.

Antraštėje *B. Obama: religiniam smurtui nėra vietos JAV* (diena.lt) šios šalies prezidentas, kalbėdamas apie išpuolį, kai ginkluotas užpuolikas dėl religinių motyvų nužudė tris žmones, žudynes vadina *religiniu smurtu*, nors smurtas yra gerokai švelnesnė sąvoka nei žmonių žudymas, pavyzdžiui, religinis smurtas gali pasireikšti fiziniu kitatikių sužalojimu, jų kankinimu, bažnyčių griovimu, psichologiniu spaudimu. Tai baisios poveikio priemonės, bet ne visos jos atneša mirtį. Taigi bendresnės reikšmės žodžiu *smurtas* siekiama maskuoti kitatikių žudynes.

Garliavos pedofilijos ir žmogžudysčių skandalas iki dabar yra skaudi tema, nes tiek pedofilija, tiek žmogžudystės yra sunkūs ir didelį visuomenės pasipiktinimą keliantys nusikaltimai. Straipsnio antraštėje *Laikinasis generalinis prokuroras: Garliavos įvykiai yra savotiškas unikumas* (bernardinai.lt) generalinis prokuroras, vengdamas tiesiogiai

įvardyti konkrečią situaciją, tai, kad teisėsauga yra bejėgė prieš prie Kedžių namų susirinkusią ir teismo sprendimą vykdyti trukdančią minią, visa tai apibendrintai vadina *Garliavos įvykiais* ir pabrėžia, kad tai yra *unikumas* – vadinasi, labai retai pasitaikantis atvejis, kuris sunkiai išsprendžiamas tokioms retoms situacijoms nepasiruošusiems teisėsaugos pareigūnams.

Kalbant apie aukštų valdininkų nusižengimus, sukčiavimą, kitą netinkamą elgesį taip pat pasitelkiama generalizacija, pvz.: *Šiaulių savivaldybės administracijos direktorius pažeidė etiką* (alfa.lt) arba *Prokuroro Stulpino elgesys buvo neetiškas* (alfa.lt). Minima tik tai, kad aukšti pareigūnai nusižengė etikai, bet nenurodyti konkretūs tų asmenų nusižengimai.

Straipsnių antraštėse, skelbiančiose apie įvairias nelaimes, kuriose žūsta ar nužudomi žmonės, pvz.: *Irkutsko aviakatastrofa: rasti paskutiniai keturi kūnai* (lrytas.lt), vengiama vartoti tiesioginį, daugeliui žmonių nemalonų, negyvą žmogų pavadinantį žodį *lavonas*. DLKŽ šio žodžio reikšmė apibrėžiama taip: *negyvas žmogaus kūnas*. Šis apibrėžimas generalizacijos būdu sutrumpinamas iki bendresnės reikšmės žodžio *kūnas*, nes iš konteksto ir taip aišku, kad kūnas yra žmogaus, o nemaloni žodžio sema *negyvas* praleidžiama, taip siekiant sušvelninti pranešimą apie nelaimę, nusinešusią vieno ar kelių žmonių gyvybę. Kalbant apie sunkiai išgydomas, neretai žmogui mirtinas ligas, vengiama tiesiogiai jas įvardyti. Pavyzdžiui, iš tokios antraštės kaip *Alma Adamkienė patvirtino, kad Valdas Adamkus serga onkologine liga* (15min.lt) galima spėti, kad prezidento žmona, nenorėdama jaudinti visuomenės, vengia pasakyti konkrečios ligos, kuria serga jos vyras, pavadinimą ir vietoj jo vartoja apibendrinimą *onkologinė liga*.

Metaforinė nominacija – eufemizavimo būdas, kai vietoj konkretaus daikto ar reiškinių įvardijimo vartojamas perkeltinės reikšmės metaforinis žodis ar posakis, reikšmė perkeliama „pagal kokį nors bendrą požymį, funkcijos ir tiesiog išpūdžio panašumą“ (Gudavičius 2009, 114). Metaforinė nominacija pasirinkta antraštėje *Į Krymą karius pasiuntęs Vladimiras Putinas aiškina, kad tai humanitarinė misija* (15min.lt). Rusijos prezidentas V. Putinas karinį Rusijos įsiveržimą į Krymą, šios teritorijos okupaciją, pasitelkdamas eufemizavimo būdą – metaforinę nominaciją, vadina *humanitarine misija*. DLKŽ nurodyta tokia žodžio *misija* reikšmė – *diplomatinė specialios paskirties delegacija*. Vadinasi, šiuo atveju delegacijos vaidmenį atlieka Rusijos kariuomenė. Bet iš tikrųjų Rusijos kariuomenė, panaudodama karinę jėgą, įsiveržė į svetimos valstybės teritoriją ir ją užgrobė.

Padidėjus naftos kainoms, pabrangsta ir kitos būtiniausios prekės. Šį daugeliui vartotojų nemalonų reiškinį norima sušvelninti metaforine antrašte *Naftos brangimo dulkės nusėdo prekybos centrų lentynose* (verslosavaite.lt). Dulkės daugeliui žmonių asocijuojasi su

mažytėmis, vos pastebimomis dalėlėmis, nuotrupomis (DLKŽ), kurios nekelia didelių rūpesčių. Taip pat ir žodis *nusėdo* nekelia kokių nors neigiamų asociacijų, jo reikšmė yra *pamažu nugulti žemyn*, tai yra ramus, švelnus, niekam žalos nedarantis veiksmas. Perskaitęs antraštę skaitytojas greičiausiai įsivaizduos prekybos centro lentynose besikaupiančias dulkes ar kažką panašaus ir tik po to atkreips dėmesį į du pirmuosius antraštės žodžius *naftos brangimo*, sukeliančius nemalonias asociacijas ir nusakančius kitų prekių kainų didėjimo priežastį.

Kitoje antraštėje pinigų vagystė, sukčiavimas švelninamas vaizdinga metafora – *Pinigai ištirpo ofšorinių kompanijų sąskaitose* (kauno.diena.lt). Čia veiksmazodis *ištirpti* vartojamas perkeltine *išnykti, pradingti* (DLKŽ) reikšme. Atrodo, kad pinigai ėmė ir patys išnyko, be niekieno pagalbos, lyg burtų lazdele mostelėjus, tad tokia antraštė nesukelia neigiamų emocijų, kurias neabejotinai sukeltų tiesioginis pinigų vagystės įvardijimas.

Metoniminė nominacija – „vieno žodžio reikšmės perkėlimas kitam žodžiui, remiantis loginiu ryšiu tarp daiktų, jų sąsaja. Tas loginis ryšys gali būti įvairus – dalis ir visuma, priežastis ir pasekmė ir t. t.“ (Koženiausienė 2001, 222). Pavyzdžiui, antraštėje *Kijevo aidėjo šūviai* (delfi.lt), vietoj konkretaus įvykio pavadinimo – šaudymo į žmones, – paminimas tik pagrindinis šio reiškinio aspektas, jo dalis – šūviai. Perskaičius antraštę, neaišku, ar tie nuaidėję šūviai susiję su šalį drebinančiais Kijevo įvykiais, protestais, pasisakančiais už demokratiją, ar tai atskiras incidentas. Panašiai ir straipsnio antraštėje *Kremlius žvangina ginklais, o mūsiškiai pešasi smėlio dėžėje* (lrytas.lt). Nerašoma apie tiesioginę Rusijos agresijos grėsmę Lietuvai, bet, pasinaudojant metonimine nominacija, nurodomos tik galimos agresijos priemonės – ginklai, jų žvangėjimas. Netgi neminimas Rusijos pavadinimas, vietoj jos paminima Maskvos miesto dalis – Kremlius, kuriame yra Rusijos valdžios būstinės. Taigi, eufemizavimui vartojant metoniminę nominaciją, neminimas konkretus neigiamo dalyko ar įvykio pavadinimas, paminimas tik kuris nors iš svarbių jo aspektų.

Rašant apie aukštas pareigas užimančių valstybės pareigūnų susidūrimą su teisėsauga, jų atleidimą iš pareigų taip pat dažnai pasitelkiama metoniminė nominacija. Pavyzdžiui, jei dėl nusikaltimų aukštam valdininkui teko kurį laiką praleisti areštinėje, straipsnio antraštė skelbia, kad *Šakių meras išbandė areštinės gultą* (Izinius.lt). Gultas – tik vienas iš areštinės kameros baldų, kuriuo teko pasinaudoti areštinėje nakvojusiam politikui. Tokia antraštė skamba švelniau nei tiesioginis įvykio įvardijimas – tai, kad Šakių meras buvo areštuotas. Kitoje antraštėje *Šiaulių apygardos teismo teisėja padžiaus mantiją* (snaujienos.lt) metoniminė nominacija pridengia teisėjos atleidimą iš pareigų, nes mantija yra teisėjų tarnybinis drabužis.

Demokratinėje valstybėje daug kam itin neigiamas asociacijas kelia toks valdymo modelis kaip vienvaldystė, diktatūra, pagal kurį vienas asmuo turi labai didelę įtaką valstybės valdyme. Todėl straipsnio antraštėje *M. Markuckas. Tvirtos rankos politika: kur judame* (delfi.lt) prezidentės kritikas M. Markuckas jos vykdomą politiką vadina *tvirtos rankos politika*. Dar nuo caro laikų plačiai paplitusi metafora *geležinė ranka, tvirta ranka*, kuria dažniausiai būdavo apibūdinama neribota vieno asmens, caro ar diktatoriaus, valdžia. Demokratinėje respublikoje valdžia kyla iš tautos, o prezidentas nebeturi tokių galių kaip anksčiau, tad prezidentės bandymas daryti įtaką kitiems valdžios atstovams, jų priimamiems sprendimams, nesugebėjimas priimti kritikos vertinamas neigiamai ir netiesiogiai lyginamas su demokratijai priešingu diktatūriniu valdymu.

Metoniminė nominacija vartojama ir kalbant apie taupymą, kuris dažnai sukelia neigiamas asociacijas, nes reikia mažinti išlaidas, atsisakyti tų daiktų ar pramogų, kuriuos žmogus anksčiau galėjo sau leisti. Pavyzdžiui, antraštėje *Statytojai priversti susiveržti diržus* (balsas.lt) gerai žinomas metoniminis posakis *susiveržti diržus*, tiesiogine reikšme suprantamas reikštų žmogaus pokyčius, kai, sumažėjus pilvui, reikia labiau susiveržti kelnių diržą, o vartojamas perkeltine reikšme šis posakis reiškia priverstinį taupymą, kuris daugeliui žmonių nėra malonus, todėl ir maskuojamas metoniminiu posakiu.

Neretai eufemizuotose antraštėse vietoj tiesioginių, neigiamas emocijas galinčių sukelti pavadinimų vartojami tos pačios reikšmės **tarptautiniai žodžiai, skoliniai, terminai**. Skaitytojams jie ne tokie žinomi, daliai jų netgi nesuprantami ir paaiškėja tik iš konteksto, nes įprastai šie žodžiai ar terminai vartojami politinėje, mokslinėje kalboje. Svetimos kilmės žodžiai sukelia ne tokią neigiamą reakciją kaip tiesioginis reiškinių pavadinimas, pvz.: *Ukrainos kariuomenė pratybose rengiasi atremti Rusijos intervenciją* (15min.lt). Vietoj okupacijos, karinio įsiveržimo į kitos šalies teritoriją vartojamas terminas *intervencija*. Be to, ir pats žodis *intervencija* yra eufemizuotas generalizacijos būdu, nes, pagal DLKŽ, intervencija yra *įsikišimas į kitos valstybės reikalus*, o tas įsikišimas gali būti įvairaus pobūdžio – ne vien karinis, bet ir politinis, ekonominis.

Tarptautiniais, mokslinės kalbos žodžiais eufemizuotose straipsnio antraštėse – *ES plečia sąrašą subjektų, kuriems bus taikomos sankcijos dėl krizės Ukrainoje* (diena.lt); *J. Kerry siūlo kaip mažinti įtampą ir perspėja Rusiją dėl galimų naujų sankcijų* (diena.lt) – prisidengiant politinės kalbos sąvokomis vengiama tiesiogiai įvardyti asmenis ir poveikio priemonės, kurios tiems asmenims bus taikomos kaip bausmė už karinius veiksmus Ukrainoje. Žmonės, kuriems bus taikomos sankcijos, vadinami tarptautiniu mokslinės kalbos žodžiu *subjektai*, vietoj konkrečių poveikio priemonių įvardijimo vartojamas tarptautinis žodis *sankcijos*, nusakantis jomis baudžiamais asmenims nemalonus poveikio priemones, pavyzdžiui, tų asmenų, laikančių santaupas ES šalių bankuose, sąskaitų įšaldymas, vizų į kai kurias Europos šalis draudimas.

Antraštėje *Donecke diversantai užpuolė patriotus* (15min.lt) skaitytojui, nežinančiam šio politinės kalbos termino, aišku tik tiek, kad diversantai – kažkokie užpuolikai, priešiški Ukrainos patriotams. Perskaičius straipsnį aišku, kad tie diversantai, ginkluoti lazdomis, geležiniais strypais ir grandinėmis, užpuolė ir sumušę taikius protestuotojus, greičiausiai yra rusų kariai arba jų sukurstyti prorusiškai nusiteikę kovotojai, kurių tikslas – žudyti ukrainiečius, kelti šalyje sumaištį ir galų gale ją okupuoti. Kadangi straipsnio antraštėje nenorima tiksliai įvardyti, kurios šalies pusę palaiko ginkluoti užpuolikai, jie apibendrintai vadinami tarptautiniu žodžiu *diversantai*, kurie DLKŽ apibūdinami kaip ardomosios, kenkiamosios veiklos vykdytojai.

Apie netinkamą dviejų aukštų valstybės pareigūnų – generalinio prokuroro Dariaus Valio ir Valstybės saugumo departamento (VSD) vadovo Gedimino Grinos – elgesį rašančio straipsnio antraštė *Parlamentarus šokiravo Valio ir Grinos arogancija* (alfa.lt) tiesiogiai neįvardijama, koks tas šokiruojantis elgesys, jis apibūdinamas tarptautiniu žodžiu *arogancija*. DLKŽ nurodoma tokia šio žodžio reikšmė: *išdidumas, pasipūtimas, akiplėšiškumas*. Tai neigiamos charakterio savybės ir netinkamos svarbių valstybės institucijų vadovams, tad maskuojamos tarptautiniu žodžiu.

Straipsnio antraštėje *Rusų bendruomenės atstovas: rusų tauta yra eliminuojama* (delfi.lt) išsakomas netradicinis Lietuvos rusų bendruomenės nario požiūris į Rusijos valdžios vykdomą politiką rusų tautybės asmenų atžvilgiu, skundžiamasi, kad Rusijos prezidentas neigia rusų tautos egzistavimą, skelbdamas, kad „rusų nėra“, yra tik „Rusijos gyventojai“, kuriais gali būti įvairių tautybių žmonės, todėl tautybės reikšmė yra nuvertinama, šios tautybės žmonės savo tėvynėje jaučiasi ignoruojami. DLKŽ nurodomos tokios veiksmazodžio *eliminuoti* reikšmės: *išskirti, išstumti, pašalinti, panaikinti*, taigi eliminavimas gali reikšti ir tautos naikinimą, kai žudomi tautai priklausantys žmonės (pavyzdžiui, žydų genocidas), bet šiuo atveju kalbama apie psichologinį spaudimą rusų tautai, bandymą paneigti jos, kaip atskiros tautos, egzistavimą.

Antraštėje *Imuniteto svarstymai tuština Seimo kišenę* (lzinios.lt) tarptautinis, teisinės kalbos terminas *imunitetas* vartojamas reikšme *kai kurių įstatymų netaikymas asmenims, turintiems tam tikrą vietą valstybėje*. Lietuviškas šio žodžio atitikmuo yra *neliečiamybė*, šią privilegiją įgauna aukšti valstybės pareigūnai. Nors teisinės neliečiamybės tikslas – apsaugoti politikus nuo politinio persekiojimo, bet dažniausiai politikai ja naudojasi, siekdami išvengti atsakomybės už anksčiau padarytus, kartais išvis su politine veikla nesusijusius, nusižengimus. Užtai ir žodis *neliečiamybė* vertinamas neigiamai, nes dėl šios privilegijos politikas bent laikinai gali išvengti atsakomybės už padarytus nusikaltimus, tad jis keičiamas tarptautiniu, teisinės kalbos terminu *imunitetas*, neturinčiu emocinio atspalvio.

Teroristinius išpuolius, jų metu vykdomus sproginimus, siekiama maskuoti tarptautiniais mokslinės kalbos terminais. Pavyzdžiui, antraštėje *Irake prie kavinės detonavus užminuotam automobiliui žuvo 11 žmonių* (lrytas.lt) dėmesį patraukia veiksmažodis *detonuoti*, kurio reikšmė *sprogti veikiamam kitų medžiagų*. *Sprogti* savaime sukelia neigiamas emocijas, tuo labiau, kad sproginimas pareikalavo aukų. Tad aiškesnis, paprastesnis, tiesioginis teroristinio išpuolio įvardijimas *sprogti* pakeičiamas specializuotu, mažiau žinomu tarptautiniu žodžiu *detonuoti*.

Perifrazė – „tiesioginio daikto ar reiškinio pavadinimo pakeitimas trumpu ar išplėtotu perkeltinės reikšmės aprašymu“ (Koženiauskienė 2001, 237). Antraštėje *V. Uspaskichas. „Švogerių“ valstybėje interesų konfliktų gali turėti kiekvienas* (balsas.lt) Darbo partijos vadovas V. Uspaskichas Lietuvą vadina „švogerių“ valstybe. Švogeriš – barbarizmas, jo atitikmuo lietuvių kalboje – svainis. Pasak DLKŽ, šis žodis reiškia žmogų, su kuriuo sieja giminystės ryšiai, svainis gali būti žmonos ar vyro brolis, sesers vyras arba žmonos ar vyro sesers vyras. Lietuvos, kaip „švogerių“ valstybės, apibūdinimas yra plačiai paplitęs ir reiškia ne giminystės ryšių svarbą mūsų šalyje, bet ir neigiamą šių ryšių pasekmę – šeimos narių, giminaičių ar draugų įdarbinimą valstybinėse institucijose, kitose aukštos pareigose, kartais neatsižvelgiant į tų žmonių nepakankamą išsilavinimą, darbui būtinas kompetencijos ar gabumų trūkumą. Kai tokia veikla paviešinama, sakoma, kad įvyko *interesų konfliktas*, nors kokie tie interesai, nepamirėta. V. Uspaskichas bando pateisinti savo partijos narius, kurie galimai padėjo laimėti konkursą į vienos valstybinės tarnybos direktoriaus pareigas savo bendrapartietės vyrui teigdamas, kad *interesų konfliktų* mūsų šalyje gali turėti kiekvienas žmogus, vadinasi, tai yra įprasta, natūralu ir todėl visai nesmerktina, nėra jokio nusikaltimo.

Perifrazė dažnai vartojama ir kalbant apie karinius veiksmus, pasirošimą jiems. Pavyzdžiui, antraštėje *Krymo totorių lyderis Mustafa Džemiliovas neįleistas į Krymą, jis žada atitinkamą atsaką* (15min.lt) tas atitinkamas atsakas greičiausiai yra fizinė jėga, kariniai veiksmai, kuriais Krymo totoriai ketina ginti savo teises rusų okupuotoje teritorijoje. Įdomu ir tai, kad antraštės pavadinimas buvo pakeistas, iš pradžių buvo rašoma apie *aštrų atsaką*, tai matyti ir internetinėje straipsnio nuorodoje, kurioje išlikęs senasis straipsnio pavadinimas. Perifrazė *aštrus atsakas* – aiški nuoroda į karinius veiksmus, tad greičiausiai dėl to vėliau buvo pakeista kita, ne tokį stiprų emocinį poveikį turinčia perifraze – *atitinkamas atsakas*.

Antraštėje *Lietuva ragina JT Saugumo Tarybą remti demokratines permainas Ukrainoje* (alfa.lt) nuolatiniai protestai ir kariniai veiksmai vadinami demokratinėmis permainomis ir turi teigiamą atspalvį, nepaisant to, kad žmonės protestuoja nusivylę savo šalies valdžią, jų protestus ginklais ir įvairiomis kitomis priemonėmis malšina policija. Perifrazė

demokratinės permainos sušvelnina tikrąją padėtį ir suteikia ukrainiečių, pasisakančių už demokratiją, protestams teigiamą atspalvį.

Pronominalizacija – tiesioginių daiktų, asmenų pavadinimų pakeitimas įvardžiais. Dažnai diplomatai, politikai, kalbėdami apie kokius nors neigiamus, skandalingus dalykus, vengia įvardyti konkrečius už tai atsakingus žmones, bet užsimena apie *tam tikras jėgas, tam tikrus asmenis*. Straipsnio antraštėje *A. Butkevičius: eitynių klausimą išpūtė tam tikros jėgos* (lytas.lt) šalies premjeras, nenorėdamas išsakyti savo asmeninės nuomonės itin skandalingu klausimu ir įvardyti, kurioms partijoms ar organizacijoms, anot jo, „siekiančioms politinių tikslų“, naudinga nuolat eskaluoti šią temą, pamini tik *tam tikras jėgas*. Kitoje antraštėje buvęs Lietuvos ambasadorius Vengrijoje R. Juška, klausiamas, kas kaltas dėl slaptų pokalbių pavišimo internete, dėl kurio jis pats buvo atleistas iš ambasadoriaus pareigų, teigia: *R. Juška: nemanau, kad visas VSD kažką turi prieš mane, bet galbūt yra tam tikri asmenys* (lrt.lt). Taigi R. Juška galimai žino konkrečius, jam pakenkusius ir internete jo telefoninių pokalbių įrašus pavišusius žmones, bet dėl vienokių ar kitokių priežasčių bijo tiesiogiai juos įvardyti.

Kartais tiesioginiai dalykų pavadinimai užšifruojami tam tikrais **trumpiniais**, pavyzdžiui, antraštėje *H1N1 virusas Ukrainoje nėra mutavęs, teigia ekspertai* (technologijos.lt). Virusų pavadinimo formulė H1N1 dažniausiai vartojama medikų, mokslinėje kalboje, bet įprastai žmonės šią ligą vadina kiaulių gripu, tai paprastas ir visiems suprantamas pavadinimas. Trumpinys H1N1 antraštėje greičiausiai buvo pavartotas siekiant užšifruoti ligos pavadinimą ir taip nesukelti skaitytojams neigiamų asociacijų, nes tuo metu kiaulių gripo virusas Ukrainoje buvo labai paplitęs, dalis šiuo virusu užsikrėtusių žmonių mirė.

Litotė – tai tam tikras daikto ar reiškinio sumažinimas, suprastinimas. Perskaičius tokias antraštes kaip *Charkove pasirodė „juodi žmogeliukai“, kurie medžioja „žalius žmogeliukus“* (15min.lt) arba *Pareigūnas: „mandagūs žali žmogeliukai“ ruošia staigmeną* (delfi.lt) atrodo, kad kalbama apie kokį nors kompiuterinį žaidimą, kur tarpusavyje kariauja skirtingų spalvų žmogeliukai. Tik perskaičius straipsnį, galima suprasti, kad *žali žmogeliukai* yra Rusijos kariai, prorusiški kovotojai, vilkintys žalias uniformas, o *juodi žmogeliukai* yra juodomis uniformomis apsilvę Ukrainos patriotai. Kadangi Rusija oficialiai skelbia, kad jos kariuomenė nesikiša į įvykius Ukrainoje ir nedaro ten jokių karinių veiksmų, patys ukrainiečiai kovoja tarpusavyje dėl vienos ar kitos teritorijos teisės apsispręsti, kokiai šaliai jos nori priklausyti, tai ir spaudoje vengiama tiesiai minėti rusų karius, prisidengiama litote *žmogeliukai*, kurie, nors ir ginkluoti, bet yra *mandagūs*. DLKŽ nurodo tokią būdvardžio *mandagus* reikšmę: *kuris gražaus elgesio*. Toks karių apibūdinimas visiškai sušvelnina situaciją, nes gražiai besielgiantys *žmogeliukai* greičiausiai sukels straipsnio skaitytojų simpatiją, net šypsena, o ne mintis apie karinius veiksmus, smurtą, žudomus žmones.

Politiniais tikslais litotė pavartota ir šiose antraštėse: *V. Putinas. Ukraina ne visai teisėtai išstojo iš Sovietų Sąjungos* (delfi.lt); *Janukovyčius: vietos rinkimai Ukrainoje ne visiškai atitiko reikalavimus* (alfa.lt). Čia prieveiksmiai su neiginiu *ne visai, ne visiškai* nurodo veiksmo nepilnumą, nebaigtumą, jais siekiama užmaskuoti neigiamą konkrečių įvykių vertinimą. Pavyzdžiui, Rusijos prezidentas V. Putinas iš tikrųjų nori pasakyti, kad Ukrainos išstojimas iš Sovietų Sąjungos, Nepriklausomybės paskelbimas buvo neteisėtas, o V. Janukovyčius – kad vietos rinkimai Ukrainoje neatitiko reikalavimų. Kadangi tai gana kategoriški, galintys sukelti neigiamas daugelio žmonių emocijas, teiginiai, jie švelninami pasitelkiant litotę, kuri išreiškia dalinį, neužbaigtą, konkrečiai neapibrėžtą veiksma.

4 Apibendrinamosios išvados

Politinė eufemizacija šiuolaikinėje žiniasklaidoje turi ne mažesnę reikšmę nei įprastas įvykių hiperbolizavimas. Eufemizacijos tikslas – pateikti aprašomus įvykius taip, kad jie nesukeltų neigiamų emocijų, bent jau iš pirmo žvilgsnio. Antraštė dažnai lemia tam tikrą skaitytojo nusiteikimą straipsnyje aprašytų įvykių atžvilgiu, jeigu antraštė emociškai neutrali, tikėtina, kad ir į straipsnyje aprašytus įvykius žmogus reaguos ramiau nei tuo atveju, jeigu straipsnio antraštė būtų negatyvi, šokiruojanti.

Politiniai eufemizmai – neatsiejama tarptautinės politikos, diplomatijos dalis, kiekvienas žodis valstybių vadovų kalboje turi būti gerai apgalvotas, nes netinkamai pasirinkti, neapdairiai pavartoti, konkrečios šalies veiksmus tiesiogiai įvardijantys žodžiai gali pabloginti valstybių tarpusavio santykius, net sukelti tarptautinį konfliktą. Straipsnių, rašančių apie žymių politikų pasisakymus svarbiomis temomis, antraštėse gausu politinių eufemizmų, kuriais pasakoma tik dalis tiesos, gana miglotas vienu ar kitu įvykių vaizdas.

Politinė eufemizacija žiniasklaidoje – puiki valdžiai palankios ideologijos skleidimo priemonė, nes galima užmaskuoti netinkamą aukštų valstybės pareigūnų elgesį, kitas valstybės problemas, pateisinti karinį įsiveržimą į kitas šalis ir taip nuraminti savo šalies gyventojus, formuoti jų nuomonę, kad tai, kas vyksta, nėra kažkas išskirtinai baisaus, tai yra įprasta, normalu ir priimtina, nėra dėl ko jaudintis, juk, pavyzdžiui, Krymą kontroliuoja ne kariai, o *žali, mandagūs žmogeliukai* (Izinios.lt).

Šitaip, pasitelkiant politinius eufemizmus, maskuojant neigiamus kurių nors įvykių ar reiškinių aspektus, formuojama viešoji nuomonė, kuri būtų palanki valdžios vykdomai politikai, turinčiai trūkumų, bet tie trūkumai subtiliai paslepiami, kad nekeltų neigiamų skaitytojo emocijų ar asociacijų su jam nemaloniais dalykais.

Duomenų šaltiniai

- alfa.lt** http://www.alfa.lt/straipsnis/16037667/jaceniukas-turime-buti-labai-geros-formos-kad-sustabdytume-rusija#.U1VfCFV_uUQ
http://www.alfa.lt/straipsnis/10422815/?Janukovycius..vietos.rinkimai.Ukrainoje.ne.visiskai.atitiko.reikalavimus=2010-11-10_17-37&page=1&ascending=true
http://alfa.lt/straipsnis/15955168/jav-valstybes-sekretoriaus-padejeja-rusija-isipainiojusi-i-neramumus-ukrainoje#.U0V_pah_uUQ
http://www.alfa.lt/straipsnis/15612665/lietuva-ragina-jt-saugumotaryba-remti-demokratines-permainas-ukrainoje#.Uz8jqah_uUQ
http://www.alfa.lt/straipsnis/15164943/parlamentarus-sokiravovalio-ir-grinos-arogancija/?p=3#.Uzvduah_uUQ
http://www.alfa.lt/straipsnis/154134/prokuroro-stulpino-elgesysbuvo-neeitiskas/#.U1VfoIV_uUQ
http://www.alfa.lt/straipsnis/10432810/siauliu-savivaldybes-administracijos-direktorius-pazeide-etika/#.U1Va2VV_uUQ
- balsas.lt** <http://www.balsas.lt/naujiena/778441/del-veiksmu-kryme-grasinimais-rusijai-metosi-ne-tik-jav>
<http://www.balsas.lt/naujiena/194727/statytojai-priversti-susiverzti-dirzus>
<http://www.balsas.lt/naujiena/785890/v-uspaskichas-svogeriu-valstybeje-interesu-konfliktu-gali-tureti-kiekvienas>
- bernardinai.lt** <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-05-25-laikinasis-generalinis-prokuroras-garliavos-ivykiai-yra-savotiskas-unikumai/45383>
<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/-/27801>
- delfi.lt** <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/rusu-bendruomenes-atstovas-rusu-tauta-yra-eliminuojama.d?id=64447334>
<http://www.delfi.lt/news/daily/world/dar-vienas-v-putino-gestas-rusakalbiamis.d?id=64590672>
<http://www.delfi.lt/news/daily/world/e-lucasas-ukrainos-krizepanasi-i-ivykius-baltijos-salyse.d?id=64168174>
<http://www.delfi.lt/news/daily/world/kijeve-aidejosuviai.d?id=64415324>

<http://www.delfi.lt/news/daily/world/pareigunas-mandagus-zalizmogeliukai-ruosia-staigmena.d?id=64350078>
<http://www.delfi.lt/news/daily/world/v-putinas-ukraina-ne-visaitesitai-issstojis-sovietu-sajungos.d?id=64256080>
<http://www.delfi.lt/news/ringas/abroad/k-girnius-kas-apsaugos-lietuva-pasitraukus-jav.d?id=63098254>
<http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/mmarkuckas-tvirtos-rankos-politika-kur-link-judame.d?id=28196171>

diena.lt http://www.diena.lt/naujienos/pasaulis/ekonomika-ir-politika/esplecia-sarasa-subjektu-kuriems-bus-taikomos-sankcijos-del-krizes-ukrainoje-625414#.U1VpZ1V_uUQ
<http://www.diena.lt/naujienos/pasaulis/ekonomika-ir-politika/jkerry-siulo-kaip-mazinti-itampa-ir-perspeja-rusija-del-galimunanaju-sankciju-626011>

http://www.diena.lt/naujienos/pasaulis/konfliktai-nelaimes-gamtosstichijos/b-obama-religiniam-smurtui-nera-vietos-jav-625353#.U1VX4FV_uUQ

ebus.lt <http://www.ebus.lt/lietuvoje-ir-pasaulyje/naujienos/7566-kaunekeiiasi-naudojimosi-vieuoju-transportu-tarifai.html>

ekspertai.eu <http://www.ekspertai.eu/kol-izraelio-violetines-beretes-ruosiasiatakai-gazoje-naikinama-uzsienio-ziniasklaida/>

kauno.diena.lt http://kauno.diena.lt/naujienos/ekonomika-ir-politika/izraelio-prezidentas-sirijoje-reikalingos-arabu-zydruju-salmu#.U4nLSXJ_vSk

http://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/pinigai-istirpoforiniu-kompaniju-saskaitose-446124#.U1VdVfV_uUQ

lrytas.lt <http://www.lrytas.lt/komentarai/kremlius-zvangina-ginklais-omusiskai-pesasi-smelio-dezeje.htm>
http://www.lrytas.lt/lietuvos-diena/aktualijos/a-butkevicius-eityniu-klausima-ispute-tam-tikros-jegos.htm#.UzAzzqh_uUQ
<http://www.lrytas.lt/lietuvos-diena/aktualijos/ukio-bankotvarkytojai-supainiojo-viesuosius-ir-privacius-interesus-papildyta.htm>
<http://www.lrytas.lt/lietuvos-diena/gamta/pakeista-upes-vagaplonina-verslininko-pinigine.htm>

- <http://www.lrytas.lt/pasaulis/ivykiai/irkutsko-aviakatastrofa-rasti-paskutiniai-keturi-kunai.htm>
- <http://www.lrytas.lt/pasaulis/konfliktai-ir-saugumas/irake-priekavines-detonavus-uzminuotam-automobiliui-zuvo-11-zmoniu.htm>
- http://www.lrytas.lt/-13267194191324890508-v-putinas-destruktyvios-j%C4%97gos-m%C4%97gina-j%C4%97ga-eksportuoti-demokratij%C4%85.htm#.UzA0Rqh_uUQ
- http://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/33693/r._juska_nemanau_kad_visas_vsd_kazka_turi_pries_mane_bet_galbut_yra_tam_tikri_asmenys
- lzinios.lt <http://lzinios.lt/lzinios/Kriminalai-ir-nelaimes/Sakiau-meras-isbande-arestines-gulta>
- <http://lzinios.lt/lzinios/Lietuvoje/imuniteto-svarstymai-tustina-seimo-kisene/166284>
- <http://lzinios.lt/lzinios/Pasaulis/kryma-kontroliuoja-zali-mandagus-zmogeliukai/175452>
- snaujienos.lt <http://www.snaujienos.lt/naujienos/teisėtvarkos-naujienos/21610-iauli-apygardos-teismo-teisja-padiaus-mantija>
- technologijos.lt http://www.technologijos.lt/n/mokslas/zmogus_ir_medicina/straipsnis-10043/straipsnis/H1N1-virusas-Ukrainoje-nera-mutaves-teigia-ekspertai?l=2&p=1
- veidas.lt <http://www.veidas.lt/l-grauziniene-atsitrenke-i-d-grybauskaites-autoriteto-siena>
- verslosavaite.lt <http://www.verslosavaite.lt/index.php/T.-Padgursko-dienorastis/Naftos-brangimo-dulkes-nusedo-prekybos-centru-lentynose.html>
- vz.lt <http://vz.lt/?PublicationId=c4480b87-8eb6-4111-86b1-b8fb50f406b9>
- 15min.lt <http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/karo-zona/krymo-krize-glumina-ir-rusu-ir-ukrainieciu-karius-784-409660?cf=df>
- <http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/karo-zona/ukrainos-kariuomene-pratybose-rengiasi-atremti-rusijos-intervencija-784-415759?cf=df>
- <http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/alma-adamkiene>

patvirtino-kad-valdas-adamkus-serga-onkologine-liga-56-396273
<http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/seimo-nariu-dilema-pasididinti-algas-ar-dar-metams-susiverzti-dirzus-56-382847>
http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/charkove-pasirode-juodi-zmogeliukai-kurie-medzioja-zalius-zmogeliukus-57-421600?utm_source=15min_redirect&utm_medium=shortlink_redirect&utm_campaign=http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/charkove-pasirode-juodi-zmogeliukai-kurie-medzioja-zalius-zmogeliukus-57-421600
<http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/i-kryma-karius-pasiuntes-vladimiras-putinas-aiskina-kad-tai-humanitarine-misija-57-409646?cf=df>
<http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/krymo-totoriu-lyderis-mustafa-dzemiliovas-neileistas-i-kryma-jis-zada-astru-atsaka-57-424051>
<http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/ukrainos-milicija-susireme-su-protestuotojais-prie-auksciausiosios-rados-57-406489?cf=df>
<http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/donecke-diversantai-uzpuole-patriotus-57-422830>

Literatūros sąrašas

- Ablačinskaitė, Jūratė. 2010. Antraščių galia. *Žurnalistika kitaip*. Interneto prieiga: <http://www.zurnalistika-kitaip.lt/zurnalistikos-link/antrasciu-galia>
- Allan, Keith, Burridge, Kate. 2006. *Forbidden Words: Taboo and the Censoring of Language*. Cambridge: Cambridge University Press. Interneto prieiga: <http://worldtracker.org/media/library/College%20Books/Cambridge%20University%20Press/0521819601.Cambridge.University.Press.Forbidden.Words.Taboo.and.the.Censoring.of.Language.Oct.2006.pdf>
- Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Interneto prieiga: <http://dz.lki.lt>
- Frazer, James George. 1938. *Taboo and the Perils of the Soul*. London: Macmillan and Co.
- Gudavičius, Aloyzas. 2009. *Etnolingvistika*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- HWR 1996. *Historisches Wörterbuch der Rhetorik* band 3. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Jasiūnaitė, Birutė. 2005. Eufemizmai tarmėse ir tautosakoje: problemos ir perspektyvos. *Baltistica*, VI priedas. 101–117. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

- Interneto prieiga: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB0001:J.04~2005~1367152333228/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
- Klimavičius, Jonas. 1984. Poezijos pavasaris, saldžiosios šaknys, akceleracijos, disharmonija ir kalbos stabarai. *Mūsų kalba* 1, 34–39. Vilnius: Lietuvos TSR paminklų apsaugos ir kraštotyros draugijos Lietuvių kalbos sekcijų komisija.
- Koženiauskienė, Regina. 2013. *Retorinė ir stilistinė publicistinių tekstų analizė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Krysin, Leonid. 2000. Eufemizmy v sovremenoj ruskoj reči. *Ruskij jazyk konca XX stoletija (1985–1995)*, 384–408. Moskva: Nauka.
- Kudirka, Robertas. 2012 (6). Senoji ir naujoji eufemizacija. Grafinė eufemija elektroiniame diskurse. *Lietuvių kalba*. Interneto prieiga: <http://www.lietuviukalba.lt/index.php?id=211>
- LKE 1999 – *Lietuvių kalbos enciklopedija*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Marcinkevičienė, Rūta. 1998. Eufemijos grimasos. *Kalbos kultūra* 71, 75–78. Vilnius: Standartų spaustuvė.
- Moskvin, Vasilij. 2001. Eufemizmy: sistemnyje sviazi, funkciji i sposoby obrazovanija. *Voprosy jazykoznanija* 3, 58–70. Moskva: Nauka.
- Resnick, Melvyn C., Hammond, Robert, M. 2011. *Introducción a la historia de la lengua española*. Washington, DC: Georgetown University Press.
- Stepanovas, Jurijus. 2003. Prasmė, absurdas ir eufemizmai. *Respectus Philologicus* 4 (9). Kaunas: Kauno humanitarinio fakulteto mokslo darbai. Interneto prieiga: <http://filologija.vukhf.lt/4-9/turinys.htm>

Political euphemization in the news article headlines

Irena Smetonienė, Danutė Daučiūnaitė

Summary

The article is devoted to the analysis of realizations of euphemization in political discourse. Its focus is on news article headlines. The language data under study have been collected from the Internet news websites published in 2013–2014. The aim of the paper is twofold: to give an overview of recent cases of euphemization in news headlines, and to define functions, purpose and means of euphemization. The most frequently euphemized topics this year have been found to be war, military actions in different countries, politics and economics.

The analysis of the news article headlines has showed that one of the main purposes of euphemization of social problems and political issues is to veil and cover up the real names of such phenomena as military actions, massacre, preparation for war, rising prices, unsuitable behavior of various officials, conflicts between leading politicians, bad economic conditions. The sub-topics of euphemization are concerned with the criticism of the behaviour of government leaders, leading politicians who are claimed to have violated ethics, who are arrogant, corrupt and dishonest.

The semantics of euphemisms is best reflected describing them according to the means of euphemization, which are generalization, conceptual metaphorization, choice of international terms, periphrasis, pronominalization and litotes.

Political euphemisms are part and parcel of the world of diplomacy, international and internal policy; politically correct language is crucial in today's mass media communication. It seeks to avoid conflict and antagonism, reduce panic and anxiety, and to disguise unpleasant news.

[teikta 2014 m. birželio mėn.